

שַׁבַּת טִישׁ

וּקְרֵאתָ לַשַּׁבָּת עֲנָג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

והג שבעת תעשה לך (שמות לד, כב) - חג השבעות נכתב תמיד בתורה חסר וא"ו, ובו רמוזים ארבעת שמות החג, שבעת נוטריקון שבעות, בכורים, עצרת, תורה. (החת"ם סופר)

מנהגי חג השבעות רמוזים בשם אהרית, והם אקדמות, חלב, רות, ירק, תקון ליל שבעות. פי התורה נקראת ראשית, ואנו מקימים לא רק אותה אלא גם את המנהגים. (ליקוטי יהודה)

ישי הוליד את-דוד (רות ד, כב) - השם דוד מופיע בתנ"ך בלי יו"ד, ובדברי הימים נכתב דויד מלא יו"ד, לרמז שהיה דור עשירי לפרץ בן-יהודה, העשירי יהיה קדש. (החיד"א)

בחדש השלישי לצאת בני-ישראל (יש, א) - ראשי התבות בגימטריה מ"ט, לרמז שבני ישראל יצאו ממצרים מתוך מ"ט שערי טמאה. ולעמית זאת ראשי התבות ביום הזה באו מדבר סיני (שם) גם-כן בגימטריה מ"ט, כי נכנסו אז אל תוך מ"ט שערי הקדשה, ונעשו מוכנים לקבלת התורה ביום החמישים. (תורת אמת)

ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו (דברים כד, יט) - בפסוק זה יש רמז נפלא לדין שכחה בספירת העמר. שאם התקיים בו ושכחת עמר, דהינו ששכח לספר יום אחד, אזי תלוי הדין, בשדה נוטריקון ביום שלם - דלג התרבה, דהינו אם שכח גם כל היום שלמחרת, אז דלג על התרבה מעתה ואילך. אבל אם ל"א - שכחת רק לילה אחד, אז תשוב לקחתו תספור שבועות וימים בכרחה. (נפלאות מתורתך)

חג השבעות יחול רק בימים אבד"ו, וסמנה אבדו גוים מארצו, דהינו שגויי הארצות נאבדו ביום זה מפני שלא רצו לקבל את התורה, וסופם שיאבדו מן-הארץ. והתבות אבדו גוים מארצו, בגימטריה נאותה ומשיח. (שערי ניסים)

שבועות נוטריקון ששה בסיון עלה והוריד תורה. דגלו עלי אהבה בגימטריה יום הנו"ה, הוא יום החמישים ובו נתנה תורה. (אבקת רוכל)

רות בגימטריה בזכותה יהיה הנאיולה לנו, וכן ממנה יולד דוד ויבא משיח גואל. (פרדס אליעזר)

מימות אלימלך איש נעמי עד רבי אלימלך מליז'נסק, לא היה שם אלימלך. (אוצר ישראל)

ספורים

שנה אחת בליל חג השבעות, נכנס רבי אהרן מקרלין לבית-המדרשו, וראה את הקהל יושב וקורא בתקון ליל שבעות כנהוג בכל תפוצות ישראל. החפזון להספיק את כל-התקון לא מצא חן בעיניו, ולפתע נעמד והחל קרוא ברוסית מדברת: "דאנואי טובאר! טובאר דאנואי!" כלומר 'תן סחורה, סחורה תן!' התסידים הביטו בו בהשתוממות, והרבי הסביר: "הרי מנהגו של עולם, שבאשר סוחר מבקש למכר סחורות שונות, אין הוא נושא אתו את כל הגלילים הפבדים, אלא לוקח עמו דגמאות מכל סוג ומין, ואותם הוא מראה לקונים. אך מתי יש לדגמאות ערך? באשר יש לו במחסניו סחורה מספקת מכל סוג. אבל אם אדם משוק רק את הדגמאות שבידו, מפלי שיהיה לו מלאי של סחורה, הרי לשוטה יחשב. והוא הדיון בתקון ליל שבעות שאומרים ערב קבלת התורה. בלילה זה מתגשבים לסדר את כל מה שלמדנו במשך השנה, תורה נביאים וכתובים, משנה וגמרא וכדומה. אולם מי שאינו לומד כל השנה, ובליל שבעות הוא קורא מעט כדגמה מכל-דבר, הריהו פאזתו שוטה המציג דגמאות של סחורה ואין בידו סחורה. ולכן אני קורא אליכם ומבקש לתנו נא את הסחורה עצמה..."

אחד מחסידיו של רבי יואל מסטמור, בא פעם אליו לקבל עצה בעבור גיסו המתגורר בארץ ישראל ומתקשה שם בפרנסתו, והוא מבקש ברכה ועצה להגר לארצות-הברית. אולם למרות שחזר ושאל פעמים מספר, לא השיב לו הרבי מאומה, עד שפעם הפציר מאד ודרש תשובה ברורה. נאנח הרבי ואמר: "מגלת רות פותחת בפסוק ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה, ודרשו חז"ל 'שפט השפטים' - דור ששופט את שופטיו, אולם מסבה זו לבד לא עזב אלימלך את-הארץ, אלא באשר התגבר הרעב ופרנסתו התמעטה, אז עזב את-הארץ. ובדומה לכך מתנהג גיסק, הוא אינו מתמרמר על ירידת התורה ונסיונות מהרסי הדת לעקר כל זיק יהודי בארץ, ומשום כך אינו מהרהר שקא עליו לעזב את-הארץ. ורק משום חסר פרנסה הוא מבקש לעזב את ארץ-הקדש, היתכן בדבר הזה!"

בעיר אוסטריה, בימיהם של תלמידי הבעל-שם-טוב, התגורר איש צדיק בשם רבי צבי הירש ב"ר שאול הלוי, שנפלאות ספר עליו. הסתפקותו במעט היתה להפליא, ובביתו הקטן היו ארבעה עמודים קבועים בארץ ועליהם לוח-עץ פשוט שעליו לשים את-העפה, והוא שמש לו בשלחן. פעמוד התומך את התקרה היה תלוי מדף פשוט ועליו נר חרס, ולאור הנר ישב ולמד יומם ולילה בהתמדה נפלאה, בלי לבקש לעצמו מאומה. גדולי העיר השכימו לפתחו, ובהם רבי ייב"י מאוסטריה ורבי אשר צבי מאוסטריה, והיו נוהגים לקבל פניו ברגל. פעם באו לבקר בחג השבעות, ודברו אודות המנהג לשטח עשבים ברגל זה והטעמים השונים לכך. אמר להם רבי צבי הירש: "לדעתי מקור המנהג הוא מדברי הגמרא בערובין, שם מספר על רב אדא בר-מתנה שהלך לבית-המדרש ללמד, וכאשר שאלתו אשתו מה תתן לבנה הקטן לאכל, אמר לה בתמיהה: 'האם תמו הירקות שבאגס? והרי אפשר להאכיל אותו בהם בלי תשלום'. ולכן שוטחים עשבים בחג קבלת התורה, כדי לתראות עד פמה צריכים למסר את הנפש על למוד התורה, עד כדי הסתפקות באכילת עשבים להחיות כל-נפש".

היה היה

דַרְשַׁתוֹ שֶׁל בעל־הַתְּשׁוּבָה בְּחַג הַשְּׁבָעוֹת

איש האֲשׁוּלוֹת היה רבי אברהם ענתבי המכנה רבי אברהם הגדול, רבה הראשי של ארם-צובא היא חבל, בה ישב על־מדיון במשך שנים ארוכות, ונודע בגאונותו בתורה בנלח ונסתר, בחבוריו הגדולים במוסר והלכה, בדרשות ותשובות, ואת פייטיו משוררים עד היום בקרב קהלות ישראל. אוֹלָם למרות גדלותו בתורה ומעמדו פראש רבני אר"י, הצטין בענותנות יתרה וימזגו הרף. מדי ערב שבת וחג, היה טורח ללכת בכבודו ובעצמו אל השוק, רוכש פרות וירקות, בשך ודגים וכל מטעמים לכבוד השבת והמועד, ומקיים "מצוה בו יותר מבשלווחו" בדרךם של האמוראים פמספר בגמרא.

המעשה שלפנינו ארע בערב חג השבועות. אותו יום השבים הרב פמנהגו, ויצא מביתו כשהוא מעטף בטליתו ומעטר בתפיליו. דמותו ההדורה השרתה הוד קדומים על ידיו הרבע שהחלו אט־אט לצאת מבתיהם, וכאשר הגיע אל בית־הכנסת היה מהעשרה הראשונים פפי שהדר פלי־מיו כדי לטל שכר פנגד פלם. לאחר התפלה מסר את שעורו הקבוע לשומעי לקחו, ורק לאחר שעה ארקה יצא לדרך אל השוק הגדול, כדי לרכש בו את צרכי חג מתן תורתנו המתקרב ובא. ובעודו פוסע בשוק, כשראשו שקוע בשרעפיו והוא מנסה לפלס דרכו בין הדוכנים השופעים שעמדו מכל עבר, הגיעו לאזניו קולות שיחה בטלה הבוקעת מחבורת יושבי־קנאות, וקולות צחוקם הפרוע הרעידו את הסביבה פלה. תחלה בקש הרב להתעלם מדברי ההבל, שכן מה לו ולקום, אולם לאחר שהציץ עליהם מזוית עיניו, אדמו פניו מבושה. היתה זו חבורת צעירים יהודים, פאלו שלא קראו ולא שנו והסתובבו פל היום פחסר־מעש מתוך בטלה ושעמום. באחריותו פרבה של העיר, נאלץ רבי אברהם לבדק פמה מדבר, ובחצי און הקשיב לדברי ההבל שלהם, וחרה אפו לשמע דברי הנבלה והגדופים של חבורת הלצים פלי־הדעת. פראש החבורה עמד בריון גדל־ממדים, אדם גס־רוח ונבער מדעת, ושמו אבו שחוד מאשטא. הרב זכה מיז פי הוא ראש המדברים, וכל השאר אינם אלא מלחכי פנקתו, ומתוך עזות דקדשה פנה אליו בקול היונד חררי־בטן: "איך לא תבוש ולא תפלם, פרי־ישךאל שקמוך, לעמד קבל־עם ועדה ולטמא את שפתותיך בדברי נבלה? וכיצד לא תבוש לעמד בערב חג מתן־תורה, היום בו נהינו לעם והקב"ה פחר בנו פעם־סגלה, ולקחתים את נשמתך החצובה מתחת פסא הכבוד?! הרב לא המתין לתגובתו, ולאחר ששפך עליו את דברי תוכחתו, המשיך בדרך. גאותו של הבריון פנגעה פבת־אחת, וכבודו השפל ער־עפר. חבורת הפוחזים פסביבו הביטו עליו בבזו, ולעגם למשפתו היה נגר היטב בין ריסי עיניהם. הם גלו לפתע, פי גם את אותו בריון קגדל, זה שפלם רויעים מנתח־זויעו ומשבט־פיו, יש מי שמסגל לבטלו פמחייך ולהשתיקו בבזו. מוכן מאליו פי זעמו של אבו שחוד פעפע בו פארים של עכנאי. הוא נשבע פלבו פי לא ינוח ולא ישקט, עד אשר ינקם את נקמתו מהרב שהעו להוכיחו פרבים, ובכך ישיב את פבודו האבוד פפני חבירו.

רבי אברהם המשיך פינתים את־דרכו בין דוכני השוק, רוכש פרות מסימים פנקשת רעיותו, וצורך אותם פזהירות פסל שעמו. והנה הוא פונה אל אחת הפסטאות האפלות והצרות, שמתעקלות מתוך רחובו הראשי של השוק, ושם המתין לו פבר הבריון הנבלם, פשבלבו מחשבות נקם ורצח. ידו ארחה היטב פפגיון מלטש ומבריק, ומרב פעסו וחרונו החליט לדרך את הרב פאי־רואים ולהעלם בין האנשים הרבים הגודשים את השוק, אלא שלפעת התרחש דבר־פלא. ידו שהורמה פאור פמהירות יחד עם הפגיון, פבשה לפתע והוא לא הצליח להשיבה אל־גופו. פאביו היו אימים, וכל מאמציו המרבים להניע את־ידו, עלו פתהו. פראש משפל מתוך הכנעה ובשת־פנים, נאלץ הבריון להגיע אל ביתו של הרב, פאשר פלי־העת ידו מושטת קדימה והפגיון עדין נעוץ פה, ובדמעות שליש התגדה על זמנו ובקש מחילה. בעל רחמים היה רבי אברהם, ולבו נקמר למראה פסוריו הקשים של האיש שעמד פנוע פכלב ציתן. הוא התרשם פי תרסתו של האיש נובעת מעמקי לבו, ומיד ארזו פזרועו היבשה ובקלות מדהימה הצליח להורידה אל גופו פכעת הגלדו. אבו שחוד הביט פלא מאמין פידו שחזרה לתפקד פרגיל, אולם ראה פי היד נותרה עקמה פמקצת לזכר־עולם. לאזניו הגיע קולו של רבי אברהם שקרא: "וסר עונך וקשאתך תכפר", ולאחר פכן החל להשמיע פאזניו דברי מוסר וכבושיו, והורה לו דרך תשובה, פדי לנהג פה מעתה ואילך.

שנים רבות עברו מאז. בעיר צפת ישב גאון צעיר לימים בשם רבי יוסף ידיל הלוי, שעלה לארץ הקודש פארם־צובא, ונסק בתורה יחד עם הרידב"ז פסלוצק שעלה אף הוא לצפת. זה מכבר שם לבו לאיש זקן ארז, שלמרות זקנותו קומתו עדין המירה וחסונה, וידו האחת מעקמת מעט. האיש השכים והקריב לבית־המדרש, התפלל ארבות והגה בתורה פכל שעה פנויה, והיה נגר עליו פי הוא פבקש פכה לכפר על־עברו. והנה הגיע חג השבועות, ובשעה שפל המתפללים ישבו בבית־הכנסת ועסקו בתורה פלי־הלילה פמנהג קהלות ישראל, נעמד האיש והחל לטפר את ספורו הנפלא, ואת ספור ידו העקמה שנותרה לזכרון מאותו מארע מפלא שארע לו עם החכם רבי אברהם ענתבי. "מאז שבת בתשובה על מעשי וזכותי לעלות לארץ־הקודש", אמר האיש, "עשיתי לי מנהג של קבע, ומדי שנה בשנה אני מספר את ספור חיי פחג השבועות, פדי לעורר את העם פמה עליהם לכבד את החכמים ולהזהר שלא להקות פגחלתם, וללמדם מהי פחה של התשובה האמתית".

מאורות

רבי אברהם שלום פסטרופקוב זצ"ל
ליום ההולאה ו בסיון ת"ש

אבי השושלת, פן ה"דברי יחזקאל" משינובה פן ה"דברי חיים" מצנו. מילדותו היה נגר בקדשתו היתרה, ואביו אמר עליו שושמתו גבוהה מאד ובכחו ישפיע ישועות לישראל. פחרף נצרו סדקים פגדיו, וכיון שלא יכול היה לנגב פראוי לא נטל ידיו לסעדה פמשך תקופה ארקה, עד שתש פחו. וכאשר אמו פאה לטפר את לאביו, אמר לה: "איני יכול למנע את פנו מהנהגותיו הקדושות". התקדמו בתורה היתה עצומה, עד שהיו לו פשמונה עשר שעורים קבועים מדי יום. שומעי לקחו היו מכינים את עצמם לפני השעור היטב, שכן למודו היה פמהירות מתוך ידיעתו היסודית בתורה. משקיעותו בתורה לא הבחין פעם פי רגלו נחרך פאש, עד שהנוכחים פבוה. לעתים היה שוכח לאכל מרב התקדו עד יום רביעי, והיה אומר פצחות "הגיעה העת לסעד סעדת מלכה מלכה". רחמנותו על פל־ברואיו של הקב"ה היתה להפליא, וכאשר שעה פאכסניה אחת עסק פל הלילה בתורה, ובקרב השכם יצא לתת מזון לתרגילים פמו ידיו, פאמרו פבכה הוא מעורר את חסדי ה' ויתברך על ישראל. פעם לא רצה להפנס לעריכת שלחנו, לאחר שנודע לו פי אל השלחן מסב אדם ארז שאין רוח חכמים נוחה הימנו. אולם פאשר הציעו לו משמשו פי יבקשו מהלה לצאת, נרתע וזמר: "חלילה וחס לביש אדם מישראל". גדולי דורו העריצוהו, ופעם התבטא עליו רבי שאול פראך מקאשוי פשראהו הולך פרחוב, פאני משמשו שלוהו: "על איש זה עומד שליש העולם, לא פחות".

יוסיה דעת

אחת התופעות הפלאיות של זמננו הוא הפומון "כד יתבין ישראל" השנר פפי כולם וכיום נוהגים למרו פשבועות פשמחת תורה, והדעה הרווחת כי מקורו מהזוהר על־פי סגנון הארמי, וכך גם מייחסים אותו ברבים מספרי בני דורנו. אולם לאמיתו של־דבר, הפומון לא מופיע לא בזהר ולא במדרשים, לא בפיוטי האגונים ולא בפירי הראשונים, ואף אחד ככל לא יודע מי כתבו ואימתו, ויש שאף פסק להלכה פי מלות השיר אינן זקוקות לגניזה, שכן אין להם מקור בדברי חז"ל. השיר היה שנר פפי יוצאי בני ליטא, והראשון פמזכירו הוא יהודי מינסקאי בשם אברהם וואלט, פמספר בזכרונותיו על שיר ששמע בילדותו בשעת ההקפות פשמחת תורה ב'בלומקעס קלויז', בית־כנסת ישן שבו התפלל ה"שאנת אריה" כשכחה שם ברבנות ועוד, והוא מוסיף וכותב כי חקר לדעת מהיכן מקור השיר, אותו היו שרים לפי עדותו בחיות והתלהבות, אך לא עלה בידו. רבי אברהם פן הגר"א, מעיד כי בבית־מדרשו של אביו היו שרים "פזמון שעשה הגר"א, ושם מזכיר נוסח דומה לשיר זה ומקדימים לו פשחים נוספים. בליטא השתמר ניגון עתיק שבו היו משוררים שם את הניגון, ואף החזון אי"ש היה מתלהב באש קודש בעת שניגן שיר זה ולימדו לתלמידיו פשמחת תורה תש", ואילו את הלחן המוכר יש המייחסים לרבי מאיר פפירא מלובלין, וכבר העירו על הלשון פפומון "משנתחין פבערה דילוח" פמשמעותה לשון מציהה, שהי פארמית אשכח פשמעותה מצא, וכן 'חבל על דאבדון ולא משתכחין' - שנאבד ואינו מצוי, ולכאורה כונתה הפומון פבני ישראל פשוכים פצרים ועוסקים בתורה, ולכן יש להגיה "משכחין", או שהכוונה למר שאפילו שהם זוכרים את פצרים הם עוסקים בתורה, וטוב יותר לתקן ולומר "דשבין פצרה דילוח", פפי הנוסח המופיע בשם הגר"א, וכן בדומה לכך בזהר ויקרא. כיסוד הפומון: "קב"ה כניש לפמליא דיליה, ואמר חמו בנו רחומי, דאינון דחיקין בגלותא ושבין פצרה דלוח".

שלח לחמך על־פני המים פי־ברב הימים תמצאנו

סגודות מלכה־מלכה' שהיה עורך רבי ישעיה מקרקסטיר מדי מוצאי שבת. היו לשם דבר. יהודים היו נוהגים לקרקסטיר מכל רחבי הנגרה, ובשבתות החרף היו עולים על הרפכת המהירה במוצאי שבת לאחר הבדלה, וכשהיו מגיעים אף בשעת חצות. הסבו לסעודה בקרת־רוח מעין עולם הבא. היה זה במוצאי שבת אחת. פאָשר רבי ישעיה הזכיר את רבו הנערץ, רבי צבי הירש מליסקא, ואמר: "לעתים אנו רואים נסים גלויים שהצדיקים פועלים, אולם בעיני כשר נראים הדברים כפשוטים מאליהם." ואז ספר את המעשה דלהלן, לו היה עד בעיניו בתקופה שהיה משמש בקדש אצל רבו.

יום אחד הגיעה אל הרבי מליסקא אשה מרת־נפש, ובבכי סוער החלה לשפף את־לבה. קוליה היה מקטע מרב בכי, והיא הצליחה להוציא מפייה רק משפט אחד: "אנא. החזר לי את אישי שנלקח ממני". לאחר ששבה נפשה מעט, ספרה לו האשה כי בעלה נתפס בידי המשטרה ונכלא בבית־הכלא שבקאלוב. לשמע מקום מאסרו אורו פני הרבי, והוא הורה לה מיד: "סעי לבית־הספרה הלו, ואמרי למפקד הכלא כי הרבי מליסקא מבקש ממנו לשחרר את בעלה מכלאו". ובעוד האשה מתקשה לעכל את דברי הרבי, יעצו לה בני־הבית לקבל את הדברים במלואם ולהאמין בהם באמונה שלמה. לא ננקל מלאה האשה אחר הוראתו של הרבי, שכן פחד גדול מלא את־לבה שמה תשך אף היא אל הכלא בעון שוטטות, אולם היא התחזקה באמונת צדיקים ונסעה אל העיר קאלוב. שעה ארבה סובבה האשה סביב בית־הספרה בלי לדעת מה עליה לעשות, עד שלפתע התייצב מולה אדם חסון, ובקול תקיף בקש הספרים לשוטטותה במקום. "אחר מי את מחפשת?" שאל האיש, ובקול רועד השיבה: "אחר מנהל הכלא". להפתעה הזדהה הלה פמנהל המקום. והיא נאחה בקד סמן מר־השמים. "הרבי מליסקא שלח אותי אליך, כדי שתשחרר את בעלי". בטוהה היתה כי המפקד ירפץ בצחוק משעשע לשמע בבקשתה התמימה, אולם למרבה הפתעה הורה לה המפקד לעמוד ליד שער הכלא, ולהצביע על בעלה האסיר, כשהוא ממלמל ואומר: "זכות גדולה נפלה בחלקי, שהצדיק מליסקא מבקש ממני טובה". חיש מהר זדהה האשה את בעלה, והמפקד הורה לשחררו לאלתר, כשהוא משיב לו את כלי־הפצויו ואף מעניק לו כסף לדמי נסיעה הביתה.

"ועכשיו אספר לכם ביצד הכיר מורי ורבי את המפקד הלו, ומדוע בה חרד לשמו ובצע את בקשתו מיד", אמר רבי ישעיה והמשיך לספר. מפקד זה התגורר בצעירותו בכפר קטן סמוך לליסקא, וסבל תמיד חרפת־רעב. ילדותו היתה קשה ומעולם לא זכה לחבה מצד בני משפחתו, והיחידים שאצלם מצא און־קשבת ומעט מרגוע, היו יהודי הכפר. אצלם שמש מגוי של־שבת, והיה מסיע להם בחטיבת עצים ושאבת מים, ומקבל מהם מעט מזון להחיות את־נפשו. היה זה בערב חג השבעות, פאָשר פמה מתושבי הכפר עמדו ושוחחו בענין נסיעתם הקרובה אל העיר ליסקא, כדי לשהות במחצתו של הצדיק בחג מתן־תורה. מאז ומתמיד היה הצעיר סקנן להפיר את אורחות חיייהם של היהודים, אותם העריף מאד באנשי תרבות ורוח, וסקננותו נצתה בו לראות מקרוב ביצד מתנהלת חצרו של הצדיק והליכות חיייהם של חסידיו. "שמה תחפצו בי אצטרף לנסיעתכם למשך ימי החג, ואוכל להיות לכם לעוז בשמירת העגלה והפוסים ובנשיית המלאכות האסורות עליכם", הציע הערל הצעיר לחבורת היהודים, והללו קפצו על המציאה. ואמנם, הוא עשה את מלאכתו באמונה במושך ימי הבקור בליסקא, אולם מעת לעת בלש סקננות אחר היהודים היושבים בבית־המדרש הגדול, והשתומם לראותם ערים כל הלילה פשה רכונים על־גבי ספרים גדולים, לומדים ומתפללים, ובין לבין אוכלים מעט. עולם חדש ומענין נגלה לפניו, וביחוד שבתה את־לבו דמותו ההדורה של הרבי, שעליו שמע גדולות ונצורות. פליאתו גדלה במוצאי חג, פאָשר ראָה אנשים רבים נכנסים אל הצדיק, ויוצאים ממנו פנים שמחות ושלווה. והנה מצא אף הוא שעת פשר פאָשר הרבי יצא מחדרו, ופנה אליו בבקשה להתברך. "במה תרצה להתברך?" שאל הרבי, שראָה את תמותו של הבריה שלפניו, והצעיר השיב: "אני מבקש ברכה לפרנסה בהרחבה, פי קצה נפשי בעני המחפיר". לשמע הבקשה הציע לו הרבי לתור אחר פרנסה מכבדת, אף הוא השיב כי נסה את־מזלו בקד ולא עלתה בידו. "שמה תבקש בעתונים אם יש משרה המתאימה לך?" והלה ענה: "כבר עשיתי גם זאת, ורק ודיעה אחת מצאתי. בעיר קאלוב מחפשים אדם הגון ונמרץ שיכול לנהל את בית־הספר המקומי, אבל אני איש פשוט והמוני, ואיני רואה את עצמי מתאים לתפקיד גדול זה." "שמע לעצתי וסע לקאלוב, ואני מברך אותך שתזכה ממני זה". ברכתו של הרבי חזקה את הצעיר, והוא נסה את־מזלו. ואמנם, הבלתי יאמן ארע, והוא התקבל מיד למשרה החשובה. לא עברו ימים ארבים, והוא הצליח לצבור עשר רב מתשלומי השוחד שהעניקו לו המבקרים בבקשם לראות את פני מקרייהם הפלואים. יום אחד, הגיע אל הרבי מליסקא, פשעמו עגלה מלאה בכל־טוב, אולם הצדיק מאן לטל ממנו אפלו פרוטה אחת, פמנהגו שלא לקחת מאומה מפי שאינו בר־בית. לשוא היה כל תחנונו של האיש שהצדיק יטל ממנו מעט בהפרת הטוב, ולכסוף הסכים הרבי לרבר אחד: "הבטח לי שבבוא העת ואצטרף ממך טובה, תעמד לימיני ותמלא את בקשתי", והמפקד הבטיח בהרצדקו כי יעשה כן ללא ספק. "והנה הגיעה ההודמנות", סיים רבי ישעיה את ספורו הנפלא, "ובוכות ברכתו של הרבי מאז, עלה בידו להציל איש יהודי ולהשיבו לביתו בבת־חלה".

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש

בהיות שפאָ במחננו קדוש, החכם השלם הרב המולל כמוהר"ר חיים ב' נשיו וב' תלמידים שם, ובימים טוב של חג השבעות שנת התצ"ט, ירדו מלאאריטו ויאו לבית־הכנסת. וכבר יצא שמו בכל העולם מחסידותו ומרב חקמותו, ונתנו לב העם הזה עם קדוש על עסקיו, ומרב ענותנותו לא גלה שבספת הגלות המצוי במערב ירד מנכסיו פליקף שלא נשאר בידו מאומה. והקב"ה ברחמיו שלא רצה לעזב את הצדיק הזה, נתן בלב נדיב־יגעם שיתנו לו מה שצריך למזונותיו. וזכיתי גם אני להיות עם המעשים, ודברתי עם קרובי ואוהבי וכו', וכדי שלא לביש העני הזה אמרנו לו שימנה ב' גבאים לגבות מהמתנדבים ולהעלותו בידו על־ידיהם וכו'. וזכיתי ללמד עמו כמו ג' חדשים, והגבירים שבאים לשמע בקשו מפיו איזה חידוש של תורה או איזה דרשה, וכך עשה כל הלילות אחר הלמוד פתח פיו לדרש ובלם היו מוסר עם משלים מתוקים, אשר עליכן כל העם יתאוה תאוה לשמע מפיו. (מכתב תלמידו רבי מר"ד שלמה פראנקו מליורנו)

החיד"א מצטט בספרו 'מדבר קדמות', פרוש נאה לחג השבעות בשם 'הרב עיר וקריש אור החיים', כספר טור ברכת סמן תצ"ד: "טעם שנקרא שבעות, כי נשבע הקב"ה שלא ימיר אותנו ואנחנו נשבענו לו שאין אנו ממיים אותו, חס־שלום", שבעות בשוא על משקל שביעות בקמץ. בספרים רבים חשבו כי המנהג לרבנו חיים כר־עטר האור החיים הקדוש, ואף מצטטים את הפאָור בשמו, אף זו טעות הנובעת מחסר הכנה, שכן האור החיים לא חבר ספר בשם טור ברכת, והכונה למקבל רבי חיים הכהן מארס־צוקא, תלמיד מבהק של רבי חיים ויטאל שנפטר בנציה בכ"ה בניסן תט"ו, ונדע על־שם פרושו 'מקור חיים' על השלחן ערוך.

דברי הימים

השל"ה הק' מספר מעשה נפלא שאירע בסלונקי בליל חג השבעות עם מר"ה בית יוסף, וזה לשונו: "ולהראות גדולת מעלת זה הלילה, איך שחביב לפני הקב"ה לבטל גדום רגע אחת מדביקות התורה וכו', אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקבץ, שהיה מתחבר בבית של רבנו בית יוסף והופיע עליו רוח הקודש, וזה נוסח הכתב. דעו לכם כי הסכמנו החסיד נר"ו ואני עבדו ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשנו ליל שבעות ולנדב סינה מעינינו. ותהלה לאל כן עלה בדידנו כי לא הפסקנו רגע וכו', ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה ולמדנו שתי מסכות, זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב, והקול הולך וחזק, ונפלנו על פנינו ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והדיבור הוא מדבר עמו, והתחיל ואמר וכו', אשריכם בעולם הזה אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה וכו', ודעו כי אתם מבני עליה וקול תורתכם והבל פיהם עלה לפני הקב"ה וכו'", והוא מאריך לפרט את דברי המגיד שמפליג בשבחם על שישובו כל ליל חג השבעות ועסקו בתורה, ובסוף אמר להם: "אשריכם בני, שובו אל לימודכם ולא תפסיקו רגע, ועלו לארץ ישראל, כי לא כל העתים שוות ואין מעצור להושיע אברב או במעט, ועיניכם אל תחוס על כלים כי טוב הארץ העליונה תאכלו, ואם תאבו ושמתם טוב הארץ היא תכלו וסיפרו לחבריהם שלא היו עמם בלילה, והללו הצטערו שלא שומעו את הדברים, אולם גם בלילה השני של גלויות חזר שוב המחזה הנפלא והשמיי.

רבי שמואל משינובה בעל "רמתיים צופים", מביא עדות נפלאה שראה גרבו רבי שלמה לייב מלנטשניץ ובגדל יראתו לקראת קבלת התורה. וזה לשונו: "פעם אחת הייתי על חג השבעות בקהלה קדושה לנטשניץ, והנה בסעדת הלילה שלי השלחן, פתח אדמו"ר ז"ל ואמר בשם הרב 'היהודי' ז"ל שאמר איך שבילילי שבועות אין אומרים תורה, כי דרך ארץ קדמה לתורה, ואין דרך ארץ לומר תורה, כי למחר יקבלו התורה. עד כאן דברי הרב הקדוש היהודי ז"ל. וסיים הוא, 'אך מה עושים בלילה הזה? מכינים עצמם לקבלת התורה באימה ויבירה, ברתת ובוזיע'. בתוך כך אחרתו חיל ורעדה ופחד ויראה, ורעדו כל איבריו וארכבוהו דא לך נקשו, עד שתפס את עצמו בשלחן בכל גופו, ולא הועיל כלום. עד שפקדו כל אנשי שלחן והכרחו לקח אותו מעל השלחן, ונשאו אותו לחדרו המיוחד והניחו על המטה שלו, ושכב שם עד שנה מהפחד, ובא וישב על השלחן". והתלמיד רבי שמואל מסים שם ומעיד: זה ראיתי כש'שבתתי אצלו ממש".

שנה אחת, בבקר של חג השבעות, נכנס ה"צמח צדיק" מוויניץ לבית המדרש, ובפנותו אל החסידים אמר: "הפכתי בדבר רבות, והגעתי למסקנה שאין עוד בעולם אדם שפול ופחות מונו, אדם שאין לו לא עולם הזה ולא עולם הבא". הנוכחים השתוממו לשמע הדברים, והרבי הסביר: "הרי מדי יום מגיעים אלי אנשים מפיס ומיזרים, והצרות והתלאות שלהם משברות גופו של אדם. וכי לזה יקרא עולם הזה? ואף עולם הבא אין לי, שהרי מדי שבוע אני אומר לפניכם דברים, ובינם מ'הימים יפיעו אותם ויעשו מהם ספר, וכאשר תרצה אשה לעשות את השלחן שעליו הניחה את נרות השבת, כבסיס לדרך המדר, כדי שיוכלו להשתמש בו בשבת כמבאר בהלכה, תניח את הספר שלי, וכשיראו זאת בשמים ילקוני מכות נאמנות על שספרי הופך להיות בסיס לדרך המדר". אמר, "לכל הפחות בואו ונתפלל, כדי שלפחות אחוש בטעמה המתוק של התפלה". וספרו החסידים, כי תפלה נלהבת כזו של החסידים שלכם נמס למראה שפלותו של הרבי, טרם נשמעה בבית המדרש. הפתלים יעדו, המנורות שעל הקירות נעו וזעו, וההיכל בלו באלו עלה והתנשא בהתלהבות התפלה. וזכר התפלה הנלהבת נותרה חקוקה בלב כלם, עד שפעם לאחר שנים, שאל הרבי: "כמה זמן כבר חלף מאותה תפלה של חג השבעות?"

ספר פעם רבי מרדכי גיפטר ראש ישיבת טלו, כי בבחרותו ישב ולמד בהתמדה בכל חג השבעות החל מנתיבות החג, לרבות ליל יום טוב שני של גלויות והבקר שלמקורות. בשעות אחר הצהריים חש צורך לפגוש מעט מעמל התורה של כמעט יומים רצופים, ויצא עם חברו לטיל מעט ברחובות העיר טלו, והנה פגשם אחד מבעלי הבתים המקומיים, והוא הביט בהם בתמהון: "מה אתם עושים? מטילים בחג השבעות? וכאשר החלו השניים להצטדק: "זה אחר יומים רצופים של למוד", אמר האיש בתמימות: "ראיתם פעם שבור שאחרי יומים שהוא שותה בריציפות, הוא רוצה להפסיק לשתות? בטלו כלם שבורים לתורה, ושפור הרי אינו מפסיק לעולם ללמוד..."

רבי מרדכי שלמה מבאיאן ישב פעם בכנס רבנים, והנה התגלגלו הדברים ובאו לידי מאמר חז"ל מסיים. נסו הנוכחים להזכר במקור המאמר, אולם למרות מאמציהם לא הצליח איש מהם בכך. הרבי ישב ושתק בדבור, וכשראה שהנוכחים מצטערים על שכחתם גלה להם את המקור, ומיד הניח את דעתם: "בדיק היום למדתי ענין זה, ולכן זכרתי את מקור הדבר". מאחר יותר גלה הרבי לאנשיו, כי באמת למד את הדבר לפני זמן רב, אלא שלא רצה לגלות זאת למסבים, שכן היו בהם גאונים נכבדים וידועי-שם, ואם היו שומעים שהוא זוכר את תלמודו משפך הימים, הייתה נגרמת להם חלישות הדעות. ודברי אמת אמר, שהרי "בכל יום יהיו בעיניך פחדים".

בליל חג השבעות, נכנס רבי יחזקאל מקוזמיר לבית המדרש, פנה אל הנוכחים ואמר: "יהודים יקרים, אמרתם בודאי 'תקון ליל שבעות' כמנהג ישראל. אולם מהו התקון? פסוק מאן ופסוק משם, משניות ואגדות מענינים ומקומות שונים בכל התורה, ונמצא שזהו כלל התורה. והנה דרשו חז"ל את הפסוק 'אזהבת לרעה כמוד' - 'זה כלל גדול בתורה'. אם-כן אהבת ישראל היא התקון. אתם אומרים תקון, אבל אנחנו עושים את התקון עצמו, לאהב כל אחד מישראל ממש".

מעשה ביהודי שבנעוריו התחנך על ברפי התורה והמצוות, אך בצוק העתים זנח את מסרת אבותיו והלך לחצב לו בארות נשברים. שנה אחת בליל חג השבעות, נתקף בגעגועים עזים לעברו ולקונו, והחל לחפש מקום תורה כדי להתבשם מאוירת החג ולשאף לנשמתו רוח חיים. לאחר הליכה ממשכת הגיע האיש לישיבת פוניבז', והתקבל במאור פנים על ידי ראש הישיבה הנודע רבי יוסף שלמה פהנמן, שקרבו במדת אהבת ישראל שבו ושוחח עמו שעה ארוכה. "מתי יתקומו ההקפות?" שאל לפתע האיש בתמימות, והרב הבין כי הלה מחליף בין שמחת תורה לחג השבעות, שכן שני החגים צרובים לו בזכרונם פקשורים לתורה הקדושה, והרב העמידו בעדינות ובקבוצ על טעותו. אולם כדי שלא לאכזבו, רמו הרב בהשאי לבחורי הישיבה לצאת בקמחול עם האורח מתוך שירה וזמרה, ולערך בעיו הקפות בהיכל הישיבה לכבוד קבלת התורה הקדושה.

מטעים

ושם האיש אלימלך (רות א. ב.)

זהו טעם הפזר היחיד במגילת רות, וכן אין בה טעמים נוספים הנקראים בקול רם כגון שלשלת, אלא גרש אחד ופעמים זרקא סגל. והפזר בשם אלימלך מרמז, שאף שאמר חז"ל בשעת רעב פזר רגליו, ואם-כן למה נעש ומת בקצור ימים? מפני שאדרבה, היה לו לעמוד בפרץ ולפרנס את ישראל, כי הצדקה תציל ממות והיה לו במה לפרנסם למשך עשר שנים, ובגלל צרות העין נעשו. ולמדוה זו של פזר לצדקה, מרמזים הטעמים הסמוכים פזר גדול, רח ברימו וקרני פרה. להורות שמי שפזר לצדקה אינו מפסיד, שנאמר יש מפזר ונוסף עוד. ומי שהוא נוהג בפזר גדול, לא רק שאינו מתרושש אלא זוכה לרח ברימו, וכמו שהירח הולך ומוסיף כך עשרו הולך וגדל, והוא מוסיף בעשר וקבוצ. ומלבד הפרות הללו בשכרו שהוא זוכה בעולם הזה, הקרן נקמת לו לעולם הבא, ולזה מרמז הטעם קרני פרה. (שבת יחוד)

ואנכי לא אהיה כאחת שפחתי (ב. ט.)

תבת אהיה בטעם זקף קטן, כי רות התבונה לרמו בכך לשכינה הקדושה הרמוזה בשם אהיה שהוא שם של רחמים וחסדים, ואמרה לנעמי שאם אין עמי את השם של רחמים פשוטים, אזי אני נשארת כאחת שפחתי, מה שלא ראוי להיות כן, ולכן ישיבו הרחמים הפשוטים עלי.

מדגש

עם חדוש ישוב הארץ, פשט מנהג בין החקלאים שהעדיפו את מצות ישוב הארץ על פני מצות התורה, לערך מעין הבאת בכורים, כאשר בידיהם עמרי תבואה וסלי פירות, לזכר קרבן העמר ממחרת הפסח וקרבן שתי הלחם בחג השבעות. אולם מנהג שטות הוא הנובע מהסרוך הבנה. לעמר יש שתי משמעות, משמעות של פמות זווון, כפי שבני ישראל לקטו מהקו ביום שני העמר לאחד, והינו פמות כפולה של עמר שהיא עשירית האיפה סלח; ומשמעות נוספת של אלפת תבואה קשורה. שתי אלמות נקראים שני עמרים, לעמת שני העמר בפמות. במנחת העמר לא הקריבו אלמות, אלא הקריבו קרבן מנחה בכמות של עמר שעורים אחד והכחו הניפו, והשבעות הביאו שתי הלחם מהחטה החדשה, פמות כפולה של עמר. ואין הפונה לבכורי פרות, שלא בשלים בעונה זו.

ממלה

בעיר אחת התגורר יהודי קל'דעת, שהתפקד בצעירותו, הלך שבי אחר תאוות לבו ועבר על כל מצות התורה. עברו שנים ארבות והאיש הזקין והחל לחשש מהיום בו יעמד לפני בית דין של מעלה, ויתן דירחשבון על כל מעליו הרעים בעולם. הלך האיש ורכש ספר-תורה מהדר, עליו שלם במיטב כספו, והניסו בקול רעש גדול אל בית הכנסת שבעיר. בעת הכנסת ספר התורה, עמד שם יהודי פקח אחד, ובשנינותו אמר: "איש זה סבור מנראה, כי מפיון שהכניס לעת זקנותו ספר-תורה, נחשבים לו כל עונותיו וחסותיו, כאלו עשאו לפני מתן-תורה..."

"נתאמת אצלי מה שאמרת בחג השבעות העבר, כי כמו שקל הנביאים קבלו מהר-סיני, כן בלי-נפש, שיש לכל אחד חלק מידה, וכן חלק שמיוחד מהר-סיני, וזה מתעורר בכל שבעות, ובפרט אחר-כך כל ימי השנה". (ממכתב ה"אמרי אמת" מגור)